

סדר
תפילות מכל השנה

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

ד"ה "הקל קול יעקב" (ב)

פרשת חיי שרה

תשפ"ה

לומדים יקרים,

השבוע אנו ממשיכים לפרסם את ביאורי הרב למאמר 'תורה אור' של פרשת השבוע, ובנוסף לכך את החוברת השנייה מתוך שלוש על מאמר ד"ה "הקל קול יעקב" מתוך סידור עם דא"ח.

תוכן העניינים

- 3..... סיכום השיעור הקודם
- 5..... קבלת דיבור העליון על ידי הביטול
- 9..... אתערותא דלעילא על ידי אתערותא דלתתא
- 12..... קדימותה של ההארה של מעלה
- 14..... המשכת השפע והאור על ידי המצוות

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

סיכום השיעור הקודם

זהו אמנם איננו רעיון המרכזי כאן, אבל הוא נמצא כל הזמן ברקע; התחלנו לדבר על כך שהבריאה היא תהליך מתמיד, והיא איננה מאורע חד פעמי, שאירע רק בתחילת ימיו של העולם. הבריאה היא דבר שנעשה בכל רגע מחדש, כלומר העולם נברא בכל רגע מחדש. אמנם, שאנחנו איננו יכולים לומר שיש בידינו ובכוחנו לקבוע את הדברים האלה בשלמות, כיוון שאם העולם נברא בכל רגע מחדש, זה אומר שגם אני נברא בכל רגע מחדש. זה נכון שנדמה לי שהעולם תמיד התנהל פחות או יותר באותה צורה ובאותה דרך, אבל השאלה היא זה באמת כך? אולי זה רק נראה לי, אבל בעצם אני נברא מחדש בכל רגע ורגע ובכל פעם נראה לי שכך העולם צריך להיות. ואולי – מצד שני – מה שקראתי לו אתמול 'כחול' בכלל נקרא עכשיו 'ורוד כהה'.

אלו אמנם שאלות ממין אחר, אבל ההנחה היא שלעולם יש תדמית מסוימת, שהיא נובעת מהתבנית של ששת ימי בראשית, שאז נוצרה תבנית שהיא פחות או יותר קבועה. אלא שמה שעושה את ההבדל הוא שהעולם כשלעצמו נברא בכל פעם מחדש. זאת אומרת שאמנם יש לו תבניות קבועות, אבל התבניות הללו אינן חיות אלא כאשר הקב"ה מאיר בתוכן, וההארה הזו מתחדשת בכל יום. הקב"ה לא רק מחדש בכל יום מעשה בראשית, אלא הוא מחדש אותו בכל רגע ובכל שנייה. זה שאנחנו חושבים על העולם כרצף אחד הוא מפני שקטעי הבריאה יותר מידי

צמודים זה לזה, ולכן הם נראים לנו כרצף אחד.

רק לשם לדוגמה: החשמל שאנחנו משתמשים בו כעת הוא זרם חולף; הוא עובר מצד אחד לצד השני במהירות של כמה מאות פעמים בשנייה. את הדבר הזה אנחנו רואים כאור אחיד, וזאת למרות שהאור האחיד הזה בנוי מרצף של נקודות זעירות שמצטרפות יחד. למעשה, יש דברים כאלה גם בהיקף גדול יותר: כשרואים למשל סרט או משהו דומה, הוא בוודאי בנוי בצורה הזאת. בכל אופן, הנקודה היא שיש כל מיני דברים שאנחנו רואים אותם כרצף, אבל הם בעצם רק נקודות קטנות שהמרחק ביניהן הוא קטן מכדי להרגיש שיש שם ביניהן מדבר לדבר – וזוהי הנקודה של בריאת העולם.

נקודה נוספת שקשורה לעניין היא התקווה ויכולתו של האדם להשתנות. אם אני דבר יציב שעומד וקיים כמות שהוא, ממילא עולה השאלה כיצד אני יכול לזוז, כיצד אני יכול להשתנות? אבל אם אני אומר שהעולם והאדם נבראים בכל רגע מחדש, הרי שאני יכול להפוך להיות בריאה חדשה בכל רגע, וזה בעצם מה שנותן לי את האפשרות להשתנות.

נקודה נוספת שדובר עליה היא שמנקודה מסוימת העולם והקב"ה נמצאים ביחס של 'אתערותא דלתתא' ואתערותא דלעילא'. לנושא הזה יש הרבה חשיבות, גם תיאורטית וגם מעשית, והעניין הוא שמצד מסוים כדי שיהיה איזשהו שינוי בתוך העולם של מעלה, צריך שיהיה לפני כן שינוי בעולם של מטה. תפיסת העולם היא שהדבר היחיד במציאות שיש לו רצון

וזה שאמרו רבותינו ז"ל: "כל הקורא ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו", וכמו שכתוב "את ה' האמרת היום", 'האמרת' הוא פועל יוצא, שאתה עשית אותו אומר דברי תורה כביכול, כדי "להיות לך לאלוקים" כו'. וכמו שכתוב בזוהר על פסוק "ועשיתם אותם" – "אתם כתיב, כאלו עשאוני כביכול". וזהו "ברוך אומר ועושה", "עושה בראשית", על ידי התורה שנקראת ראשית, "ברוך אתה ה' נותן התורה" בכל יום. לכן מברכין כן בכל יום ויום, כי "כלם בחכמה עשית" היא תורה שבכתב, "מלאה הארץ" היא תורה שבעל פה, "קניניך" הן הן "קנה חכמה קנה בינה", והן הן טעמי הלכות שבגמרא, "מאי טעמא דרבי מאיר, קסבר" כו', שהן נמשכות מחכמה ובינה עילאין. וכל המשכה נקרא בשם "קנה", על דרך משל כמו קנה הגשמי המוציא הקול מהלב. וגם התפשטות והילוך כוח השכלי מהמוח אל הלב הוא דרך גידין דקין מאד המובלעים בקנה, כידוע ליודעי ח"ן. אך כדי שיוכל האדם לעורר דיבור העליון כביכול על ידי קולו ודיבורו, צריך לקשר נפשו האלוקית תחילה [בבחינת העלאת מיין נוקבין, כי "אין טיפה יורדת מלמעלה" כו'] לה' אחד,

לאלוקים" כו' (שם). כלומר כאן מדובר על העניין של ההתייחסות הכפולה – "אנו מאמירך ואתה מאמירנו". וכמו שכתוב בזוהר על פסוק "ועשיתם אותם" (ויקרא כב, לא), אלא שהמילה 'אותם' כתוב בכתב חסר – "אתם כתיב, כאילו עשאוני כביכול".

וזהו "ברוך אומר ועושה", ברוך "עושה בראשית", על ידי התורה שנקראת ראשית, שאומרים "ברוך אתה ה' נותן התורה", ונתינת התורה נעשית גם היא בכל יום. אני לא אומר "אשר נתן לנו את תורתו", אם כי בלשון הברכה שלפני כן אומרים "אשר נתן לנו תורת אמת". ובכל זאת, כשאני רוצה לברך את נותן התורה אני אומר שהקב"ה הוא נותן תורה גם היום; הוא נותן תורה תמיד, בכל רגע, ולכן מברכין כן בכל יום ויום.

כי "כלם בחכמה עשית", במובן זה שאתה בראת את המציאות הראשונה, היא תורה שבכתב, "מלאה הארץ" (בראשית קד, כד)

חופשי, מלבד הקב"ה, הוא האדם, והוא יכול לעשות את כל מה שבתחום כוחו. ההבדל בינינו לבין הקב"ה, הוא שהקב"ה יכול לעשות הכול, ואילו אנחנו יכולים לעשות רק את מה שאנחנו יכולים לעשות. בכל אופן, האפשרות שלנו לבחור בחירה חופשית היא מה שהופך אותנו לכוח החיים של העולם. מבחינה מסוימת, שאר הדברים שבעולם הם כמו יצורים אוטומטיים – הם אינם יוצרים דברים בעולם, אבל אנחנו יכולים ליצור דברים על ידי העשייה שלנו בעולם הזה. ומכיוון שאנחנו יוצרים דברים בתוך המציאות העולם משתנה, והקב"ה מגיב לנו באותו עניין.

וזה שאמרו רבותינו ז"ל: "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו" (תנא דבי אליהו רבה, יח), וכמו שכתוב: "את ה' האמרת היום" (דברים כו, יז), ו-'האמרת' הוא פעול יוצא, שאתה עשית אותו אומר דברי תורה כביכול, כדי "להיות לך

המובלעים בקנה, כידוע ליודעי ח"ן. זאת אומרת שיש זרמים, או כפי שהוא קורא לזה – יש בכל העולם צינורות, קנים דקים, או עצבים ותאים, שעוברים ממקום למקום וגורמים לתהליכים של ההבנה.

קבלת דיבור העליון על ידי הביטול

אך כדי שיוכל האדם לעורר דיבור העליון כביכול על ידי קולו ודיבורו. אני רוצה לעורר את הדיבור של מעלה. ואיך אני מעורר אותו? על ידי הדיבור של מטה, כמו בפסוק שהובא לפני כן: "את ה' האמרת היום... וה' האמירך היום". אני יוצר את הקול והדיבור, והקול שלי צריך לכך שהוא יעורר את הדיבור העליון של הקב"ה; כמו העניין של "קורא ושונה כנגדו". כדי להגיע לידי כך, האדם צריך לקשר נפשו האלוקית תחילה [בבחינת העלאת מיין נוקבין, כי "אין טיפה יורדת מלמעלה" כו' (תענית כה:)] לה' אחד. זאת אומרת שהאדם צריך קודם כל לקשר את עצמו. מצד אחד אדמו"ר הזקן אומר שהפעולה והעשייה שלנו בעולם פועלים ומפעילים את העולם של מעלה. אבל מצד שני, כדי שהפעולות הללו אכן יפעלו בתוך העולם של מעלה, צריך להיות קשר בין המעלה ומטה. מה עושה את הקשר בין האדם שיושב ולומד, לבין הכוח האלוקי שנמצא לגמרי למעלה? איך נעשה קשר כזה? לכן מדובר כאן על כך שהאדם צריך לקשר את נפשו האלוקית עם ה' אחד.

כדי ללמוד ולהיות קורא ושונה בתורה, וכדי שהקריאה בתורה לא תהיה רק פעולה טכנית אלא היא תהיה כזאת

היא תורה שבעל פה. "קנייניך" הן הן "קנה חכמה קנה בינה" (משלי ד, ז), ולכן כשכתוב "מלאה הארץ קנייניך" העניין הוא שהארץ מתמלאת בקניין הזה, של החכמה והבינה. והן הן טעמי הלכות שבגמרא. למשל, כשכתוב: "מאי טעמא דרבי מאיר? קסבר" כו', וטעמי ההלכות הללו הם העניין של החכמה והבינה. התורה שבכתב היא בגדר של נתון: כך הוא הדבר, והיא איננה נותנת נימוקים או הסברים; הטעמים והנימוקים הם עיקר עניינה של התורה שבעל פה, ולכן עיקר עניינה של התורה שבעל פה הוא "קנה חכמה קנה בינה". באופן הכי בולט, זה מה שבעצם יש בתוך לימוד הגמרא: כל לימוד הגמרא הוא הניסיון להגיע להבנה של תכני התורה, וכל ההסברים שניתנים בתוך הגמרא הוא העניין של "קנה חכמה קנה בינה".

שהן נמשכות מחכמה ובינה עילאין. וכל המשכה נקרא בשם 'קנה', על דרך משל כמו קנה הגשמי המוציא הקול מהלב. אם כן, כל המשכה כזו מכונה 'קנה', וזהו העניין של "מלאה הארץ קנייניך". למעשה, בעל התניא משחק כאן בשתי משמעויות של 'קנה': במובן של קניין ובמובן של קנה כצינור. מעין זה ישנה דרשה עתיקה על המשנה "קנה לך חבר" (בות א, ו), שאומרת שהקנה, כלומר העט – הוא יהיה חבר שלך. כלומר העט הוא סוג מסוים של חבר שיש חלק מהאנשים שמוצאים אותו חבר טוב, ויש אנשים שלא כל כך מסתדרים איתו.

וגם התפשטות והילוך כוח השכלי מהמוח אל הלב הוא דרך גידין דקין מאד

בקריאת שמע שחרית וערבית (ושאר התפילה הוא ביאור הקריאת שמע, כנודע) ברעותא דליבא, שיהיה ליבו חפץ באמת לדבקה בו, "כי רוח אמשך רוח ואייתי רוח", וכמו שכתוב: "אם ישים אליו לבו – רוחו ונשמתו אליו יאסוף", כמו שכתוב בזהר הקדוש.

הקב"ה מוסיף את "רוחו ונשמתו". כאמור, כל המעגל הזה דורש שיהיה קשר ביני ובין הקב"ה, והקשר הזה הוא לא קשר לימודי. הלימוד יכול לבוא בשלבים המאוחרים יותר, אבל כאן מדובר על כך שלפני שאתה מתחיל ללמוד, אתה צריך להיות מקושר לקב"ה.

יש בנושא הזה ביטוי של המהר"ל, שהוא מאריך בו אריכות גדולה, בנוסח שלו ובלשון שלו. למעשה, זה ברור שיש קשר פנימי בין המהר"ל לבעל התניא, חוץ מזה שלפי המסורת בעל התניא היה דור שביעי למהר"ל. זאת אומרת, שהוא באמת היה מהצאצאים של המהר"ל, אבל גם היה להם קשר פנימי יותר. אני אומר את זה רק כהערת אגב ובאופן חיצוני: מבחינת השתלשלות הדברים, זה מדהים שאדם גדול כמו המהר"ל השאיר כל כך מעט השפעה בתוך העולם. זה אמנם מאוד עצוב, אבל כשאני מדבר על המהר"ל מפראג מה שמיד עולה בראש של אנשים זה הגולם. השאלה אם המהר"ל עשה גולם או לא זה דבר שצריך הרבה עיון, כי יש הרבה מקומות להסתפק בעניין הזה. אני לא אומר את זה בגלל עודף רציונליזם, שאני חושב שאי אפשר לעשות גולם; אני הרי רואה היטב שהרבה אנשים בעולם מצליחים ליצור לא מעט גלמים, גם באופן גשמי ממש – אז כנראה שלעשות גולם זאת לא חכמה גדולה במיוחד. לעומת זאת, כדי לעשות בן אדם עם דעת –

שקוראת לקב"ה, אני צריך קודם כל להיות קשור אליו, וכשאני קשור אליו אני יכול לומר שהפעולות של מטה מתקשרות לדברים של מעלה. ואיך נעשה הקשר הזה? הקשר הזה נעשה בקריאת שמע שחרית וערבית, והוא מוסיף: (ושאר התפילה הוא ביאור הקריאת שמע, כנודע), כלומר כל מה שיש בכל התפילה הוא רק ביאור ופירוש לקריאת שמע. זאת אומרת שיש כל מיני פירושים, הקדמות והסברים לקריאת שמע, אבל העיקר של התפילה הוא קריאתה של קריאת שמע ברעותא דליבא, שיהיה ליבו חפץ באמת לדבקה בו. מה בעצם עושים בקריאת שמע? בקריאת שמע אנחנו מכריזים, ואנחנו מקווים שזו הכרזה של הרגשת אמת, שבה אני רוצה להגיד שרצוני לדבוק באמת בקב"ה, כפי שמ- "לאהבה את ה' אלוהיך" (דברים ל, כ) אני יכול אחר כך להגיע לידי לימוד תורה, כך אני רוצה שעל ידי הלימוד שלי יהיה איזשהו קשר לתורה שלי ולתורה של מעלה. אלא שלצורך כך אני צריך קודם כל לבנות איזושהי הצטרפות ביני לבין הקב"ה – וזוהי העניין של 'רעותא דליבא'.

"כי רוח אמשך רוח ואייתי רוח" (ראה זוהר ח"ב קסב, ב), רוח מושכת רוח ורוח מביאה רוח. וכמו שכתוב: **"אם ישים אליו לבו – רוחו ונשמתו אליו יאסוף"** (איוב לד, יד) כמו שכתוב בזהר הקדוש. זאת אומרת שאני יוצר את תשומת הלב, ואז

פרפרזה בשפה אחרת לרעיונות שהמהר"ל השתמש בהם. יש לפעמים כל מיני רעיונות מפתיעים של המהר"ל, שאמנם הוא אומר אותם בדרך אגב, אבל היה ראוי לכתוב על הרעיון הזה שניים או שלושה ספרים – שלפעמים המהר"ל לא כתב, ולפעמים גם אף אחד אחר לא כתב אותם. מכל מקום, באחד הספרים המהר"ל כותב על מאמר חז"ל, העוסק בכך שהקב"ה מוחל לישראל על כל העבירות החמורות, אבל הוא לא מוחל להם על ביטול תורה – "על עוזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם" (ירמיהו ט, יב), ומוסבר שהכוונה היא "שלא ברכו בתורה תחילה" (בבא מציעא פה:). המהר"ל מדבר על הנקודה הזו בהרחבה ומכמה צדדים, ובמובן מסוים הוא אומר ש-'לברך בתורה' משמעו לבנות קשר עם התורה. כשאני לומד תורה בתור נושא אינטלקטואלי, אני בעצם לא לומד תורה; זה כמו שכל אחד אחר עוסק באיזשהו טקסט, שכנראה אין לו איזושהי פעולה או השפעה על העולם, ואז המלאכים לא מזדעזעים מזה שהוא עוסק בטקסטים כאלו, וכנראה שגם לשרפים וכל שכן למי שנמצא מעליהם מעלה-מעלה, לא אכפת יותר מידי. מי שמתעסק יכול להיות בסופו של דבר פרופסור, אבל מה יצא לו מזה? אני בטוח שגם בגיהנום יש כמה פקולטות של מדעים, בעיקר של מדעי הרוח – אבל לא רק; ואין שום סיבה שאותו פרופסור לא יהיה שם. אני לא מתכוון להשמיץ כאן אף אחד, אבל הנקודה היא שכשאני מתעסק עם טקסטים, מדוע שיהיה להם איזשהו קשר עם התורה ועם הקב"ה? לכן, כדי שיהיה

דרושה הרבה יותר חכמה. בכל אופן, זה לא פלא גדול ליצור גולם; אפשר לבדוק את הסטטיסטיקה של יצירת גלמים בכל בית יולדות.

בכל אופן, יצא שהמהר"ל נעשה דמות שנקשרו בה כל מיני אגדות וסיפורים, אבל הוא בעצם היה איש גדול מאוד. המהר"ל היה אחד מגדולי ההוגים בהיסטוריה היהודית, אלא שהבעיה שלו הייתה שהסגנון שלו אמנם לא קשה כל כך, אבל הוא מאריך מאוד והוא מסתבך בתוך עצמו; הוא מאריך כמעט עד שאי אפשר לעמוד בזה. ובכל זאת, אני אומר שוב: המהר"ל היה דמות גדולה מאוד, והוא נערץ על ידי בני דורו, ולמרות שהוא כתב הרבה ספרים – שרובם יצאו בחייו, הייתה לו מעט השפעה. השאלה על מהות ההשפעה היא בעיה מעניינת, כיוון שהיו הוגים רבים ביהדות שההשפעה שלהם הייתה מיידית – גם בחייהם וגם לאחר מכן, אבל מה שקרה אצל המהר"ל זה שהוא כתב ספרים, אבל לא נעשה מזה שום דבר.

העניין הזה בוודאי דורש עיון ומחשבה הרבה, אבל אפשר למצוא השפעות מסוימות של המהר"ל בתקופה מאוחרת יותר. אלו אמנם לא הפירות הישירים, אבל אפשר למצוא למשל בתוך התנועה החסידית השפעה של המהר"ל. אף על פי שהמהר"ל לא כותב בסגנון דומה בכלל, הרי שישנן השפעות של נקודות המחשבה הבסיסיות, שחוזרות ועולות בכל פעם דרגה אחר דרגה. זאת אומרת שאפשר לראות איך העולם החסידי, שלכאורה מדבר באופן לגמרי אחר, עושה סוג של

וזה שכתוב: "ואהבת את ה' אלוקיך", פירוש, שתאהוב ותחפוץ שה' יהיה אלוקיך, ואתה תהא מרכבה ובטל לו, מחשבתך למחשבתו ודיבורך לדיבורו, וכן לבטל ולהפך כל המידות למידותיו יתברך כנודע, שאז הוא אלוקיך ו"בקרבתך קדוש". ולכשתחפוץ כן – יהיה כך באמת, כשיהיו "הדברים האלה" כו' "ודברת בם" וגו'.

וזהו "הקל קול יעקב", הקל הראשון ממטה למעלה, מה שישראל צועקים "ה'

מהעניין הזה – אז אני צריך לזהות אם לאהבה הזו יש ממש.

לענייננו, כשמדובר כאן על "ואהבת את ה' אלוקיך", הנקודה היא שאם אדם אוהב את הקב"ה, אז הוא רוצה ממנו משהו, וזה כמו שאומרים בכל מיני תחומים והקשרים אחרים: 'אני רוצה שתהיה שלי'. יכולה להיות אהבה כזו שאני לא רוצה שום דבר מהנאהב, וזה דבר יפה, אבל באהבה אמיתי אני רוצה שהדבר יהיה שלי. לכן, המשמעות של "ואהבת את ה'" – היא שהוא יהיה "אלוקיך", כלומר שאתה רוצה שהוא יהיה אלוקיך ושאתה מוכן לעשות משהו בשביל זה – ואתה תהא מרכבה ובטל לו מחשבתך למחשבתו ודיבורך לדיבורו. מה זה אומר להיות מרכבה לשכינה, להיות מרכבה לקב"ה? הכוונה היא שאני נעשה הכלי, המכשיר שבו הקב"ה מתגלה בתוך העולם.

הביטוי הזה מופיע כבר אצל חז"ל, שאומרים ש-"האבות הן הן המרכבה" (בראשית רבה פו, ב), כלומר שהאבות היו מרכבה לשכינה. הדימוי של המרכבה בנוי כמובן על ספר יחזקאל, שם מדובר על כך שיש מרכבה והקב"ה שוכן על גביה. איך אדם נעשה מרכבה לשכינה? ובעצם – מהי בכלל מרכבה? יש כל מיני דימויים, ואחד הדימויים הוא של סוס ורוכב. הדימוי הזה כולל בתוכו גם את זה שכדי

איזשהו קשר – אני צריך קודם כל לברך בתורה. אני צריך קודם כל לברך ברכה שאומרת שאני הולך לעסוק עכשיו בתורה, וזו בעצם הצהרה על כך שהתורה היא בשבילי קודם כל דבר קדוש. לכן, זה לא משנה אם אני עוסק בחוכמה יותר גדולה או בחוכמה יותר קטנה – סוף-סוף אני עוסק בתורה, ולכן אני מתקשר ונעשה מאוחד באיזושהי מידה עם התורה ועם נותן התורה. זוהי בעצם הנקודה של מה שבעל התניא אומר כאן על כך שהאדם צריך להגיע לכך שיהיה ליבו חפץ באמת לדבקה בו.

וזה שכתוב: "ואהבת את ה' אלוקיך" (דברים ו, ה), ומה הכוונה? פירוש: שתאהוב ותחפוץ שה' יהיה אלוקיך. לא מדובר כאן על החלק האמוציונלי; "ואהבת את ה' אלוקיך" היא לא עניין של סנטימנט. כבר כתבו כל כך הרבה ספרים על אהבה, ולא לדבר על זה שכותבים כל כך הרבה שירים על אהבה ומפטפטים על אהבה בכל מקום כבר מגיל שנתיים ומעלה. אלא שהרבה פעמים הדיבורים הללו הם לא משמעותיים ולא בעלי עניין. למעשה, בכל עניין של אהבה יש בעיה: באהבה יש סנטימנט, יש רגש, אבל מעבר לזה יש גם משהו שהוא צריך להיות דינמי, במובן זה שכשאני אוהב דברים אני מנסה להתקרב אליהם, ואם לא אכפת לי

כשאני אומר סתם ככה שה' הוא אלוקים אז זהו ביטוי של מה בכך, כיוון שאין כאן ביטוי של שייכות אמיתית. אבל כאן מדובר על כך שה' נעשה 'אלוקים' באמת; הוא אלוקים מפני שהוא זה שבאמת מושל בי, אני הוא רק כלי והוא זה שמוביל את הכלי. וזוהי גם המדרגה של "בקרוב קדוש" (הושע יא ט). זה אמנם תלוי כמה הקדוש בקרבי, כיוון שלפעמים הקב"ה נמצא פה אבל אני נמצא שם, אבל זה עדיין יכול להיות שהוא כביכול בקרבי.

ולכשתחפוץ כן – יהיה כך באמת, כשיהיו "הדברים האלה אשר אנוכי מצווח היום על לבבך" כו' "ודברת בס" וגו' (דברים ו, ו-ז). זאת אומרת שאם אדם מגיע לזה שהוא רוצה שהקב"ה יהיה בשבילו באופן כזה, אז הוא באמת יצליח להגיע לזה בסופו של דבר, באופן כזה ש-"הדברים האלה אשר אנוכי מצווח היום" יהיו בסופו של דבר על ליבו, והם יהיו הדברים שהוא מדבר. הדברים הללו יחזרו שוב בהמשך, אבל הנקודה היא שזה שעוסק בתורה הוא מדבר את דבר ה', שהקב"ה כביכול מדבר מתוכו. מסופר ומדובר גם על כל מיני אנשים גדולים, עליונים וצדיקים שאומרים עליהם שה' מדבר בתוכם, וזאת משום שהם מבטלים את עצמם לגבי הקב"ה – ואז ממילא הקב"ה יכול לדבר מתוכם.

אתערותא דלעילא על ידי אתערותא דלתתא

וזוהו "הקל קול יעקב", הקל הראשון ממטה למעלה, מה שישראל צועקים "ה'

שזו תהיה מרכבה, הסוס צריך להיות בטל לגבי הרוכב. אם הסוס ילך לכיוון שלו והרוכב יתכוון ללכת לכיוון אחר, והם לא יסכימו ביניהם לגבי הכיוונים הללו, אז כנראה שהרוכב לא יישב על הסוס לאורך זמן, וכבר היו דברים כאלה מעולם.

אבל ברור שכאן בעל התניא משתמש במושג של המרכבה במובן יותר עמוק. בכל זאת, הסוס הוא יצור שיש לו איזשהו רצון, והוא רוצה דברים מצד עצמו: הוא רוצה ללכת, הוא רוצה ללכת לרעות בשדה וכן הלאה, והוא לא עושה את זה רק כי האדון שלו מחזיק בו ואומר לו לא לעשות את זה. לעומת זאת, המרכבה היא דבר שאין לו שום רצון; היא לא רוצה ללכת לכיוון הזה או לכיוון השני, אלא היא כל כולה המכשיר לנסיעה. לכן, כשאומרים שאדם נעשה מרכבה לשכינה, הכוונה היא שהוא נעשה כלי; הוא אפילו כבר לא אדם, אלא הוא נעשה חפץ ביד ה' שם, והוא מתבטל אליו לגמרי.

וכן הביטול כולל לבטל ולהפך כל המידות למידותיו יתברך כנודע. כאמור, יש אפשרות להתקשר לקב"ה על ידי כך שמחשבתי תחשוב עליו ודיבורי ידבר בדבריו. זה נכון שיש גם דברים שמחשבתי לא תמיד מזדהה איתם ואז אני צריך לשנות את מחשבתי כך שהיא תוכל להיות בגדר של המרכבה, אבל ההפיכה של המידות היא כבר דבר יותר מסובך. ואם אני מצליח בכל זאת לעשות את זה, אז אני מגיע לדרגה שאז הוא אלוקים. אם אני מגיע למצב הזה שבו אני באמת מבטל את עצמי לקב"ה, אז אני יכול להגיד שה' הוא אלוקים, מפני שהוא באמת האדון שלי.

אחד" בקריאת שמע וחפצים לדבקה בו ברעותא דליבא ולא להיות בפרודא חם ושלום בשום אופן, מחמת אהבה הטבעית על כל פנים. ועל ידי זה "האלוקים יעננו בקול" מלמעלה למטה, וקורא ושונה כנגדו, להיות דבר ה' ממש כפיו.

הוא נומוקרטיה, כלומר שלטון של חוקי התורה. זה מעט קרוב למושג התיאוקרטיה, אלא שכאן לא מדובר על תיאוקרטיה במובן של משטר מדיני, אלא השאלה מהי בכלל מהותו של העם. וכאמור, הביטוי של מהותו של עם ישראל הוא עבודת ה' שלו, דבר שאצל עמים אחרים בא לידי ביטוי בדרכים אחרות – כמו למשל אולי על ידי בניית בניינים.

אחת הבעיות היא שאנחנו, בעיקר הישראלים, מנסים כל הזמן להילחם בתפיסה הזו ולהראות שזה לא אכפת לנו ושבעצם אנחנו אנשים נורמליים, מה שגורם לנו לסבול מהדבר הזה מכל מיני צדדים. למעשה, הבעיה שלנו כבר במשך 2,500 שנה היא שאנחנו מנסים להיות נורמליים, שאנחנו מנסים להיות עם כמו כל העמים. למען האמת, זו לא בעיה חדשה; כבר יחזקאל הנביא אומר לקהל מאזיניו: "אתם אומרים נהיה כגוים, כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן" (יחזקאל כ, לב). לאותם האנשים, יחזקאל אומרים דברים נוראיים שמתאימים לסגנונו: "והעולה על רוחכם היו לא תהיה ... אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם" (שם לב-לג). יחזקאל בעצם אומר: אתם רוצים להיות במקום נורמלי? אני אמלוך עליכם ביד חזקה, בזרוע נטויה ובחמה שפוכה. האמירה היא שאנחנו בעצם לא יכולים לצאת מזה, ואם כן נצא מזה – אז אנחנו נקבל את מה שמגיע לנו לא בצורה

אחד" בקריאת שמע וחפצים לדבקה בו ברעותא דליבא ובעומקא דליבא, ולא להיות בפרודא חם ושלום בשום אופן, מחמת אהבה הטבעית על כל פנים. יכולה להיות אהבת השם בדרגה עליונה – כאשר אדם מבין את הדברים, מפנים אותם ומזדהה איתם, ואז הוא יכול להגיע לכך שכשהוא אומר "ה' אחד" – הוא עושה את זה מתוך ההכרה הפנימית שלו. אמנם, לפעמים יש אהבה בדרגה אחרת, שהיא האהבה הטבעית. לנו כישראל יש אהבת ה' שמבחינה מסוימת היא סוג של ירושה מאבותינו, והיא אהבה שפשוט נמצאת בתוכנו. ההנחה היא שעם ישראל עבר באיזשהו שלב סוג של מוטציה, ולכן אנחנו כבר לא כמו כל האנשים האחרים. מהי המוטציה? זה לא שיש לנו אף אחר, וזה גם בכלל לא ברור שיש לנו קצת יותר אינטליגנציה; המוטציה שלנו נוגת לכך שאנחנו קשורים אל הקב"ה.

יש הגדרה, שהיא בכלל לא של יראי שמיים, אלא של מישהו שעסק בסוציולוגיה באופן כללי, שנוגעת לעניין הזה. הוא טען שיש עמים שהעניין האלוקי הוא מרכז הקיום שלהם, והדוגמה שלו לכך היא עם ישראל. יש אנשים שתופסים את העניין של היהדות בכך שאנחנו נעשים עם קלריקלי, עם שרבנים ועוזרי הרבנים ומשמשי הרבנים הם מושליו ושליטיו. דבר מעניין הוא שכשיוספוס פלביוס מנסה להסביר לגויים מה זה יהודי, הוא מנסה לומר שהמשטר היהודי

זה שיש כל כך הרבה אנשים שהולכים לפסיכולוגים הוא מצד מסוים חלק מהמתח בין מה שאני נמשך לעשות לבין מה שמבחינה חיצונית אני לא רוצה לעשות אותו. הבעיה של האומן היא למעשה בעיה של כל מיני אנשים שיש להם איזושהי תשוקה פנימית עמוקה מאוד לדבר מסוים, שלפעמים הם בכלל לא מודעים אליה, אלא הם רק יודעים שיש משהו מוזר אצלם. לפעמים הם כן מודעים לזה, ואז הם מחליטים שהם רוצים להילחם באיזו תשוקת נפש פנימית, ואז יכול להיות שהמלחמה הזו תגרום לכל מיני תוצאות לא נעימות.

לענייננו, בעל התניא מדבר כאן על האהבה הטבעית, ועל כך שבמובן מסוים זו אהבה שהיא עוברת אצלנו בתורשה. כיוון שהיא נמצאת, קורה לפעמים שגם שכשמישהו אומר "ואהבת את ה' אלוקיך" והוא לא מבין את העניין בשלמותו מבחינה אינטלקטואלית – כי בשביל זה אני צריך להיות יותר ויותר אינטלקטואל – הוא עדיין יכול להגיד את זה בלב שלם, מבחינה זו שהאמוציות שלו מתאימות לעניין. כאמור, הדבר זה נובע מכך שיש לנו את האהבה הטבעית.

ועל ידי זה "האלוקים יעננו בקול" (שמות יט, יט). בפסוק שם כתוב ש-"משה ידבר והאלוקים יעננו בקול", אבל כאן אדמו"ר הזקן כביכול דורש את הפסוק כך שהוא לא מוסב רק על משה, אלא הוא מוסב על כל אחד ואחד שקורא את קריאת שמע ופונה אל הקב"ה. מלמעלה למטה, וקורא ושונה כנגדו, להיות דבר ה' ממש כפיו. מה הכוונה? שכשאדם מדבר, הדיבור שלו

פשוטה, אלא באופן של יד חזקה, זרוע נטויה ואפילו בחמה שפוכה. במילים אחרות, הבעיה היא שלפעמים יש לנו חשק להיות נורמליים, אבל מצד שני – אין מה לעשות, כי אנחנו עם לא נורמלי. להבדיל, יש ספר או שניים שמתואר בהם איך עומד אדם שהוא אומן וסופר, והוא משתוקק להיות בורגני קטן ומבוגר; כמה הוא סובל כעת ממצבו כאומן, וכמה הוא רוצה להיות בורגני כמו כל החברים שלו וככה יהיה לו טוב. זה שיהודים רוצים להיות בורגנים זה דבר אחד, ולרוב יהודים נעשים בורגנים קטנים בלבד, כנראה בכלל חוסר בכישרון כלכלי, לא בגלל חוסר רצון. ובכל אופן, מי שרוצה להיות בורגני – בין אם זה האומן מהספר ובין אם אלו היהודים שרוצים להיות נורמליים – עומדים מול זה שמצד אחד להיות נורמלי יכול להיות דבר טוב מאוד: אפשר לקום בבוקר, לפתוח את העיניים ולפהק בשקט, במנוחה ובנעימות – בלי שיעלה בדעתי "מודה אני לפניך". הנעימות הזו היא פיתוי גדול מאוד, שלמעשה יש אותו לרבים מאיתנו. אלא שמצד שני, כאשר אנחנו מנסים לעשות את זה, יוצא מעשה שנעשה על ידי מישהו שלא עושה את הדבר כדרכו. זה כמו שאפשר לאלף כלב ללכת על הרגליים האחוריות שלו, אבל בוודאי שגם אם הוא ילך ככה זו עדיין לא תהיה הדרך שלו. אפשר לעשות שיהודי יהפוך להיות כל מיני דברים אחרים – ואנחנו עושים את ההצגה הזו לא רע, אלא שמה לעשות – זה פשוט לא אנחנו, ולכן זה כואב לנו וגורם לכל מיני בעיות.

ולכן 'קול' זה מלא וי"ו, כי וי"ו מורה על המשכה מלמעלה מיו"ד שבראשה, היא בחינת חכמה עילאה כו'.

אך לפי שמודעת זאת, מדת הקדושה היא אחדות והתכללות, ונעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן, ולא בפרודא חס ושלום, לכן אי אפשר גם כן לקול התחתון ממטה למעלה לקשר נפשו בה' אחד בקריאת שמע בקשר אמיץ וחזק ולדבקה בו באמת לאמיתו בלי המשכת קול העליון מלמעלה למטה על ידי קנה העליון, "קנה חכמה קנה בינה" כו', וכנודע גם כן שלכן נקראו חכמה ובינה עילאין בשם אבא ואמא, שהן הן המולידות המידות אהבה ויראה כו'.

קדימותה של ההארה של מעלה

אך לפי שמודעת זאת, מדת הקדושה היא אחדות והתכללות, והיא תלויה בכך. חלק אחד של יצר הרע הוא לעשות מחלוקת, והמחלוקת הזו שוברת את האחדות של הקדושה, כיוון שהקדושה עומדת על כך שדברים נכנסים אחד לתוך השני, שהם נעשים כהויה אחת, כמציאות אחת. ונעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן, ולא בפרודא חס ושלום. העולם שכנגד עולם הקדושה נקרא 'עלמא דפרודא', עולם הפירוד, כיוון שזהו עולם שבו יש דברים נפרדים, וזאת לעומת העולם ה'דוש שבו יש אחדות והתכללות של הדברים.

ולכן אי אפשר גם כן לקול התחתון ממטה למעלה לקשר נפשו בה' אחד בקריאת שמע בקשר אמיץ וחזק ולדבקה בו באמת לאמיתו. מצד מסוים יש כאן הגדרה של מהי בכלל קריאת שמע. אלו אמנם ההגדרות הקטנות, אבל בכל אופן מדובר כאן על כך שקריאת שמע צריכה ליצור קשר אמיץ וחזק, כך שאדם יידבק באמת לאמיתו – שזה אחד הדברים הכי מסובכים שיכולים להיות בעולם. בכל מיני עניינים יש שאלה עד איפה מגיע ה-'אמת לאמיתו', ואם רוצים לדקדק בעניין,

הוא בעצם דבר ה', וכפי שכבר הוזכר לפני כן – הקב"ה הוא זה שמדבר מתוכי, ואני רק אומר את דברי ה', אני רק כלי לביטוי של המילים הללו. מעין זה אומרים לפני תפילת עמידה: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך" – אני בעצם מבקש מהקב"ה שיפתח לי את השפתיים, ואז הפה שלי יתחיל להגיד את הדברים מעצמו.

ולכן 'קול' זה מלא וי"ו. בפסוק כתוב "הקל קול יעקב" – כלומר ה-'קול' הראשון הוא בלי וא"ו ואילו ה-'קול' השני הוא עם וא"ו. ומדוע? כי וי"ו מורה על המשכה מלמעלה מיו"ד שבראשה, היא בחינת חכמה עילאה כו'. העניין הזה הוא נושא שלם לעצמו, אבל אזכיר אותו בקצרה. באופן כללי, האות ו' מבטאת את הסוד המשכה, ובאופן פנימי מאוד היא מעין קו שנמשך והולך מנקודה מסוימת לנקודה אחרת – כמו למשל הקו שבתוך שם הוי"ה. כשמתסכלים על הקו של האות ו', אפשר לראות – וככה זה גם נכתב בספרי תורה – שבראשה של ה-ו' יש אות י' קטנה, ואז ממשיכים אותה עד לסוף השורה. וזהו בעצם העניין של "הקול" עם ו' – שהיא ה-ו' שממשיכה את החכמה עילאה עד למטה.

לחזור בתשובה. אז הרבי אומר לו: מה אני יכול להגיד לך? העצה בשביל לחזור בתשובה היא שתנסה להעמיק את דעתך ביתר שאת בעניין; שתעשה את זה יותר באמת. אז האיש ישב וחשב וחזר אל הרבי, אבל הרבי אמר לו שזה עדיין לא מספיק, והוא צריך להגיע יותר אל האמת. ושוב האיש התאמץ והשתדל, אבל שוב הרבי אמר לו: תגיע ליותר אמת. עד שבסופו של דבר האיש הזה התעלף.

הנקודה היא שאם זו באמת אמת כזו – אז כשמישהו מגיע אליה, הוא מתעלף. כדי שלאדם יהיה את העניין של 'באמת לאמיתו', אז הוא צריך כביכול להתעלף, מפני שהוא מאבד את התחושה שיש משהו שהוא הכי חשוב בתוך העולם. בדרך כלל, כשאדם אומר 'עווייתי, חטאתי ופשעתי' – הוא לא אומר את זה ברצינות. באופן דומה היו אומרים שכשמיים על הלב בזמן אמירת 'אשמנו בגדנו', הלב לפעמים חושב שמלטפים אותו על כל דבר ודבר. 'אשמנו' – מלטפים אותו ליטוף אחד; 'בגדנו' – ליטוף שני, וכן הלאה, ובסופו של דבר הלב מרגיש רק את הליטופים.

על כל פנים, כאן בעל התניא מתכוון שעל האדם להגיע ל-'אמת לאמיתו', כלומר לעשות כמה שהוא יכול. לנקודה הזו אי אפשר להגיע בלי המשכת קול העליון מלמעלה למטה על ידי קנה העליון, "קנה חכמה קנה בינה" כו', וכנודע גם כן שלכן נקראו חכמה ובינה עילאין בשם אבא ואמא, שהן הן המולידות המידות אהבה ויראה כו'. זאת אומרת, שמסתבר שהדבר הזה הוא לא כל כך פשוט. מצד אחד אני

הרי שהאמת לאמיתו בתכלית העניין מצויה רק אצל הקב"ה, כיוון שבכל שאר הדברים אף פעם לא יכולה להיות אמת באותו המובן. בין השאר, באופן מאוד שטחי, משום שאמת צריכה להיות קביעה שהיא נכונה תמיד. שקר וכזב הם דברים שאינם נכונים תמיד, ולכן למשל אפשר למצוא את הביטוי 'נחל אכזב', או בלשונם של חכמים "מים מכזבים" (משנה פרה ח, ט). אלו הם נהרות שקר, והם נקראים כך מפני שהם מכזבים – הם מפסיקים לזרום אחת לכמה שנים, ולכן הם לא נהרות של אמת.

מצד מסוים, כל מציאות העולם היא כזב. זה נכון שדבר שעשוי מנייר מתכלה הרבה יותר מהר, ודבר שחקוק באבן נשאר יותר זמן, ופירמידות יכולות לעמוד על תילן הרבה מאוד שנים. אבל בסופו של דבר, במהלך הזמן כל הדברים הללו יתבלו, ולא יישאר שום דבר שהוא אמת לאמיתה. אפשר להגיד על דבר מסוים שהוא יציב כמו פירמידה או שהוא קיים כמו הר האוורסט, אבל בסופו של דבר גם ההר אוורסט יכלה. לכן, מהצד הזה רק ה' אלוקים אמת – "הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתתו" (רמב"ם יסודי התורה א, ד).

בכל זאת, האדם לפחות מנסה להיות באמת לאמיתו כמה שהוא יכול. אחת הבעיות של האדם היא השאלה איך הוא לעשות דברים באמת – וזה דבר שהוא בכלל לא פשוט. יש סיפור שהוא לגמרי שייך לעניין, אבל הוא אולי יכול להיות מועיל. פעם בא מישהו שחטא בכל מיני חטאים לאיזה צדיק, ואמר לו שהוא רוצה

(גם נודע מהאר"י ז"ל שאפילו בעליות עולמות עליונים אי אפשר לתחתון לעלות למעלה בבחינת מיין נוקבין עד שתדך תחלה הארה מלמעלה).

אך בהיות כי תכלית בריאת עולם הזה כדי להיות לו דירה בתחתונים דווקא, כמו שכתוב "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" דייקא, בבחינת גילוי אחדותו ויחודו יתברך, כמו שכתוב "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו" וגו', "כי עין בעין יראו" וגו', וכמו שהיה מעין זה במתן תורה, שעל כל דיבור פרושה נשמתן. אבל לימות המשיח ותחיית המתים שיזדכך חומריות עולם הזה, יוכלו לסבול לקבל הארה יותר גדולה לאין קץ בבחינת גילוי לעין כל בשר והשגתם, שכל אחד לפי השגתו מראה באצבע על דרך משל ואומר "הנה אלוקינו זה קיווינו לו" וגו'.

אך מי הוא הגורם המשכות וירידת אור ה' לתחתונים ממש בבחינת גילוי בזה? הנה הן הן כל המצוות מעשיות בכלל כנוזר לעיל (וכמו שנתבאר בפרק לו ופרק לז), ובפרט מצוות הצדקה השקולה כנגד כולן, שלכן נקראת בשם 'מצוה' סתם בירושלמי, לפי שעניינה ומהותה היא

האתערותא דלתתא שמובילה לאתערותא דלעילא. אלא שיש צד נוסף, שהוא שיש דברים שמגיעים מהאתערותא דלעילא, והיא זו שגורמת לאחר מכן לאתערותא דלתתא; שהיא בתורה מובילה לאתערותא דלעילא בהיקף אחר.

המשכת השפע והאור על ידי המצוות

אך בהיות כי תכלית בריאת עולם הזה כדי להיות לו דירה בתחתונים דווקא. מה היא כוונת הבריאה? כוונת הבריאה היא שתהיה לקב"ה דירה בעולמות התחתונים, ודווקא בהם. זה נכון שאומרים שהקב"ה רוצה שיהיה "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג), אבל עיקר הרצון שלו הוא שתהיה לו דירה בתחתונים, דווקא. כמו שכתוב "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" (במדבר יד, כא) דייקא – דווקא את הארץ ולא את השמים, בבחינת גילוי אחדותו ויחודו יתברך, כמו שכתוב "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" וגו'.

נדרש לעשות דברים מלמטה למעלה, לנסות להגיע לנקודה הזו בעצמי, אלא שמצד שני בסופו של דבר חלק מזה אני צריך לקבל כמתנה מלמעלה. אם אני לא מקבל את החלק הזה אז הקשר הזה הוא מורכב, מפני שאני לא יכול להתחיל מכלום. אני צריך שהקב"ה כביכול יפתח אותי באיזשהו אופן על ידי הקול, וזהו העניין של אבא ואמא שמולידים אהבה ויראה.

(גם נודע מהאר"י ז"ל את אותו העניין, שאפילו בעליות עולמות עליונים אי אפשר לתחתון לעלות למעלה בבחינת מיין נוקבין עד שתדך תחלה הארה מלמעלה). המים, הנקבות, עולים כל הזמן למעלה, ובעצם זה מה שהעולם מנסה לעשות – לעלות למעלה. אלא שאי אפשר לעשות את זה מבלי שקודם תרד הארה מלמעלה. הנקודה היא שהקשר הוא מורכב: מצד אחד הקשר העליון, הייחוד, נובע מזה שהקב"ה עונה לאדם לאחר שהאדם פנה לקב"ה, וזהו היחס של

ואומר: "הנה אלוקינו זה קיווינו לו ויושיענו, זה ה' קיווינו לו, נגילה ונשמחה ביצועתו" וגו' (ישעיהו כה, ט). הנקודה היא שאלוקינו 'זה' – הנקודה של 'זה' היא הנקודה של הגילוי שיהיה לעתיד לבוא, שאז החומר יהיה בהיר יותר ויהיה אפשר להגיד 'זה' על אלוקינו. עכשיו אנחנו לא רואים את 'אלוקינו', שמבחינה מסוימת הוא הקב"ה, מכיוון שעכשיו הוא 'הוא' ולא 'זה', אבל אנחנו מצפים לזמן שהוא יהיה 'זה'.

אך מי הוא הגורם המשכות וירידת אור ה' לתחתונים ממש בבחינת גילוי בזה? איך הדבר הזה נעשה? הנה הן הן כל המצוות מעשיות בכלל כנזכר לעיל (וכמו שנתבאר בפרק לו ופרק לז), ובפרט מצוות הצדקה השקולה כנגד כולן. כל המצוות מאירות את העולם, כלומר על ידי המצוות העולם נעשה יותר מואר. המצווה שעולה כנגד כל שאר המצוות היא מצוות הצדקה. יש בעניין הזה אריכות גדולה מאוד, ואחת הנקודות המרכזיות היא שמצוות הצדקה היא האופן שבו אדם משפיע מלמעלה למטה בפועל ממש; הוא מעביר מזה שיש לו לזה שאין לו. ברוב המצוות האחרות אנחנו נוטים להתייחס אחד לשני באופן של עבודה במישור אחד. לעומת זאת, מצוות צדקה היא מצווה שדווקא יורדים בה אל הנמוכים, יורדים אל התחתונים.

שלכן נקראת בשם 'מצוה' סתם בירושלמי. כשכתוב בתלמוד הירושלמי שמישהו היה עוסק במצוות או הולך לעשות מצווה, פירושו של דבר שהוא הולך לעשות את מצוות הצדקה. מדוע? לפי שעניינה ומהותה של הצדקה היא

(ישעיהו מ, ה), "כי עין בעין יראו" וגו' (ישעיהו נב, ח) וכמו שהיה מעין זה במתן תורה, שעל כל דיבור פרוצה נשמתן (שבת פח:). אם כן, התכלית היא שתהיה הארה דווקא בעולמות התחתונים, וככל שיש הארה בעולם נמוך יותר כך זה יותר רצונו של הקב"ה. בלשון אחרת, כיוון שהקב"ה רוצה דווקא את העולמות הללו, ככל שהעולמות הללו הם יותר נמוכים ומישהו עושה בהם איזושהי התעוררות, כך יש לו יותר עונג למעלה.

מהצד הזה, אם לאיש פשוט ונבער, ואולי אפילו לרשע יש רגע אחד של התעוררות של מעלה, אז הוא עושה נחת רוח לקב"ה יותר מאשר כמה צדיקים שמתפללים ביחד במניין. יכול להיות שהיהודי הזה לא מבין את מה שהצדיקים מבינים, והוא בוודאי לא עובד כמו הצדיקים האחרים, ובכל זאת כאשר הוא מתעורר אז הקב"ה אומר: 'אה! יש פה מישהו באמת מלמטה'. זאת אומרת שכל הרבנים הגדולים לא מספיק טובים בשביל העניין הזה, כמו יהודי אחד מלמטה. מעין זה גם נאמר שרק הקב"ה יכול להוציא יקר מזולל (ראה ירמיהו ט, טו); אנחנו רוצים להוציא יקר מיקר, זה דבר שיותר פשוט לעשות אותו. אבל להוציא יקר מזולל, להגיע לעומקו של הזולל ולעשות ממנו משהו – זה לא דבר פשוט; ואף על פי כן, זה מה שהקב"ה רוצה לעשות.

אבל לימות המשיח ותחיית המתים, שאז יזדכך חומריות עולם הזה, יוכלו לסבול לקבל הארה יותר גדולה לאין קץ בבחינת גילוי לעין כל בשר והשגתם, שכל אחד לפי השגתו מראה באצבע על דרך משל,

השפעת חיים חן וחסד למאן דלית ליה מגרמיה ולהחיות רוח שפלים כו'. ובאתערותא דלתתא זו היא אתערותא דלעילא, להמשיך הארת אור פני מלך חיים מחיי החיים אין סוף ברוך הוא לעולם הזה השפל והתחתון שבכל המדרגות בתורת חסד חננס מרצון העליון ברוך הוא, כאור שבעת הימים של ימי בראשית שהאיר בחסד חננס, כנזכר לעיל.

ובזה יובן מה שכתוב במשלי: "כן צדקה לחיים", פירוש, 'כן' הוא לשון בסיס ומכון, כדפירש רש"י במלכים, ורוצה לומר שהצדקה הוא מכון לחיים עליונים הנמשכים מאור פני מלך חיים אין סוף ברוך הוא לעולם הזה הגשמי להחיות רוח שפלים כו'. וזהו שכתוב "בצדקה תכונני", פירוש, שתהיה מכון לשבתו יתברך, רק שכעת הנה חומריות עולם הזה הנמשך מקליפת נגה מסתיר ומכסה על אור פני מלך כו' עד עת קץ אשר שם לחושך, "ויצא כברק חצו", כלומר כמו שהברק יוצא מתוך עבים חשוכים שהיה גנוז בתוכם ומבריק ומאיר בכל העולם,

רע מאוד על זה שאני מתבטל ולא עושה שום דבר – אז רציתי לצאת. האמא סיפרה שהיא שלחה שליח להודיע לאבא שיש לה צירים. אלא שכיוון שהיא הייתה קצת מבוגרת, התחילו הבריות לרנן שאולי לפי החשבונות הילד הזה נולד קצת יותר מידי מוקדם, ומי יודע מאיפה הילד הזה בכלל הגיע. אז אמרה לו האמא: בני עוברי, הרי אתה יודע שאתה ילד כשר, תחכה בבקשה עד שיבוא זמן הלידה הקבוע שלך; ואמר הצדיק: 'מיד כששמעתי שאמא שלי אומרת לי את זה, אז כבר הייתה לי מצווה אחת, ובכל רגע ורגע שנשארתי שם קיימתי את מצוות כיבוד אם – ואם כך אז זה בסדר, ואפשר לחכות ללידה בזמן הראוי לה'.

לענייננו, הנקודה של הסיפור הזה היא העניין של 'חסד חננס'. בהתחלה, כשהקב"ה ברא את העולם, השפע היה בחסד חננס, אבל אחרי זה כבר יש עולם ומגיעים ל-"לעובדה ולשומרה". אגב, אם תסתכלו בחומש תראו שכתוב שם: "וכל

השפעת חיים חן וחסד למאן דלית ליה מגרמיה כלום, ולהחיות רוח שפלים כו', את רוח הנדכאים. ובאתערותא דלתתא זו היא אתערותא דלעילא, להמשיך הארת אור פני מלך חיים מחיי החיים אין סוף ברוך הוא לעולם הזה השפל והתחתון, שבכל המדרגות בתורת חסד חננס מרצון העליון ברוך הוא, כאור שבעת הימים של ימי בראשית שאז האור האיר בחסד חננס, כנזכר לעיל בתחילת המאמר. שם דובר על כך שבששת ימי הבריאה הקבה ברא עולם והאיר בתוכו את האור, אבל זה היה חסד חננס מפני שהעולם עוד לא היה קיים, ועוד לא הייתה לו את היכולת להגיב. רק ביום השישי כשהאדם נברא, הקב"ה ציווה אותו "לעובדה ולשומרה", ומאז שהיה אפשר להגיד את זה לאדם, אז יש משהו שמתחיל לעבוד.

סיפר אחד מהצדיקים, שמיד לאחר שהוריו התחתנו אימו נכנסה להריון. בהריון הכל הלך כסדרו, אלא שאותו צדיק אמר: "ישבתי בבטן של אמי, אבל הרגשתי

הדברים. במילים אחרות, עניינן של כל המצוות הוא בעצם לתת צדקה לעולם. אלא שהקדושה שיש למשל על אתרוג שאני מברך עליו, היא קדושה שחלה עליו באופן רוחני ונפשי לגמרי. לעומת זאת, כשאני נותן צדקה, הנתינה וההשפעה של המצוות ניכרות לעין, כיוון שאני עושה דבר שהוא פועל בתוך העולם הזה. כשאני עושה 'סתם' מצווה, אני לא עושה פעולה שהיא ניכרת בתוך מציאות העולם, מה שאין כן הצדקה – שבה הפעילות של המצווה ניכרת. כשנותנים צדקה ממש, הנתינה הזו ניכרת – יש עכשיו מישור שיכול לאכול לחם. הנתינה הניכרת הזו היא מצד מסוים הבחינה של הדירה בתחתונים שהוזכרה לפני כן. כשאני הולך למישהו ומברך אותו שהוא יהיה תלמיד חכם – אז לא בטוח שזה בכלל מועיל, וגם לא בטוח אם הוא מבין או לא מבין, מעריך או לא מעריך את הברכה הזו. אבל כשאתה נותן למישהו לחם לאכול, הוא לא צריך להיות תלמיד חכם גדול כדי לדעת שעכשיו יש בידו פרוסת לחם, ולכן בעצם יוצא שהנתינה הזו יורדת הרבה יותר למטה, וממילא היא נעשית מכון לחיים העליונים.

רק שכעת הנה חומריות עולם הזה הנמשך מקליפת נגה מסתיר ומכסה על אור פני מלך כו' עד עת קץ אשר שם לחושך, "ויצא כברק חצו" (זכריה ט, יד). כלומר, כמו שהברק יוצא מתוך עבים חשוכים שהיה גנוז בתוכם, ומבריק ומאיר בכל העולם. הברק בא מתוך החושך של הענן, ולכן הברק שיוצא הוא דוגמה לקדושה שיוצאת מתוך החשיכה של העולם

עשב השדה טרם יצמח ... ואדם אין לעבוד את האדמה" (בראשית ב, ה). זאת אומרת שגם לפני היות האדם יש לאדמה איזשהו פוטנציאל, אלא שהאדם הוא זה שמוסיף משהו לאדמה – ולא מפני שהוא מצליח, אלא מפני שהוא הגורם הדינמי, שהבחירה שלו יוצרת את התהליך של גידול וצמיחה. **ובזה יובן מה שכתוב במשלי: "כן צדקה לחיים"** (משלי יא, יט), **פירוש: 'כן' הוא לשון בסיס ומכון, כדפירש רש"י במלכים.** כשם שכן הוא בעצם בסיס של דבר מסוים, כך הצדקה היא 'כן לחיים', כלומר הצדקה היא בסיס בשביל החיים. ורוצה לומר שהצדקה הוא מכון לחיים עליונים הנמשכים מאור פני מלך חיים אין סוף ברוך הוא לעולם הזה הגשמי להחיות רוח שפלים כו', כלומר הצדקה יוצרת את החיים. וזהו שכתוב **"בצדקה תכונני"** (ישעיהו נד, יד) – וגם כאן אפשר לראות את הצדקה בהקשר של מכון ובסיס, כתושבת של הדברים. **פירוש, שתהיה מכון לשבתו יתברך.** אם כן, הנתינה – שהיא הגדר של הצדקה – היא בעצם מבטאת את העניין של המצוות, משום שכל עניינן של המצוות הוא השפעה מלמעלה למטה.

באיזה מובן יש השפעה במצוות? כשאני עושה מצווה באיזשהו דבר, זה נכון שזאת פעולה שלי בבחינת אתערותא דלתתא, אבל המשמעות של המצווה היא שאני לוקח דבר ומכניס בו קדושה; זהו עניינה של כל מצווה, וזה לא משנה אם זו מצוות תפילין, ציצית או כל מצווה אחרת – מה שאני עושה זה להכניס קדושה בתוך

כן יצא אור ה' הזרוע וגנוז בחשכת חומריות עולם הזה על ידי מעשה הצדקה הנקרא בשם 'זריעה', "זורע צדקות", וכמו שכתוב "אור זרוע לצדיק". וזהו שכתוב "הקל קול יעקב", יו"ד עקב.

– וזו המדרגה העליונה. היו גם כאלה שאמרו שהחכמה העליונה היא חכמה כזאת שכל אחד יכול להבין אותה. מצד מסוים, זוהי גם מהותה של מצוות הצדקה: הצדקה היא סוג כזה של מצווה שכל אחד מסוגל להבין, ואפילו כלבלב יהיה מסוגל להבין שנותנים לו משהו – וזה דבר גדול. אם אני אתן לכלבלב ברכת כהנים, אני לא אדע איך בדיוק הוא מרגיש עם זה, אבל אם אני אתן לו חתיכת עצם – אז הוא בהחלט יתרגש מאוד. זוהי המדרגה של מצווה שמגיעה עד למדרגה של גילוי בתוך העולם הזה.

ומאירה. כן יצא אור ה' הזרוע וגנוז בחשכת חומריות עולם הזה, והוא יצא על ידי מעשה הצדקה הנקרא בשם 'זריעה' – "זורע צדקות", וכמו שכתוב בצד אחר: "אור זרוע לצדיק" (תהילים צז, יא). וזהו שכתוב "הקל קול יעקב", שהקול הזה הוא זה שמאיר לתוך העולם. ויעקב הוא יו"ד עקב, כלומר שה-י' שהיא בחינת החכמה, מגיעה עד לעקב, ולכן מדרגתו של יעקב היא המדרגה הגבוהה יותר. לעשות שדבר מסוים יישאר רק למעלה זה עניין, וזה יכול אפילו להיות דבר מפואר. אבל המדרגה של יעקב היא שה-י' מגיעה עד העקב, ושגם העקב מבין את החוכמה

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

תלמידי הרב שטיינזלץ
מנחם מנדל בריינר